

Népszavazás és a nyergestetői kopjafás temető

A magyarság elleni kettős merénylet emlékműve

December 5-e közeledtével a magyarországi médiák munkásai széles körben érdeklődtek, kérdezősködtek a felől, hogy a tizenhét évvel ezelőtti magyarországi népszavazás milyen hatással volt a határon kívüli magyarságra? És a határon belüliekre? Kérdezem, egy hét múltával a megemlékezés után. Hogyan éltük, éljük meg? Bántotta-e és bántja-e a magyarok egészét a magyarság elleni „magyar” szervezés gátlástalansága? Hiszen a célját elérte! A magyarság egy része – a félénk, gyáva és féltékeny, mint a hamis tanú a tárgyaló bíró előtt – a fülkében ellenünk szavazott. Maga vagy mások előtt is úgy gondolta, „hőstettet” hajtott végre. Mások pedig a „Nekem mindegy! „Engem nem érdekel!” utat választotta! Ha jól emlékeszem, Dante is pokoljárása idején ezt a kategóriát büntette legjobban.

Megvallom, soha nem volt szándékom ilyen fajta témáról írni. Globális politikai elemzésekben nem vagyok jártas. Fájni fájt, ami a magyar nagy politikában történt, de rossz emlékeim közé tartoznak az ad hoc reagálások is, noha ezek törvényszerű hulladékaik, apró kicsapódásai a nagy ostobaságoknak. Három ilyen hirtelen haragban lobbant, irracionális lépésre, gesztusra emlékszem vissza: Székelyudvarhelyen egy kávézóban egy-kettőre kiírták, hogy „Magyarországiakat nem szolgálunk ki!”, egy gyergyóvidéki pap az első vasárnapi misén megtiltotta a magyar himnusz eléneklését, és, hogy Csík se maradjon ki, az egyik szálloda visszamondta a magyarországi vendégeknek a szilveszteri helyfoglalást. Mostani szóhasználattal, egy gyanús gócba hárman csaptak oda, büntetvén nyulat bokrostól. Mondanom sem kell, hogy mind a hárman öngólt rúgtak, időben csendesen folklorizálódtak. Néprajzkutatói irányultságomat az emberi sorsforduló szokásainak – születés, házasság, halál, nemiség – kutatása határozta meg már ötven éve. Munkásságomat a legaprólékosabb elemzéssel népünk több évszázados, évezredes szokásainak, rítusainak, ezek maradványainak szenteltem. Így a dolgok láthatatlan valóságának is, melyek lelki, szellemi életünkben munkáltak, irányítottak, tiltottak, más szóval, életünk cselekvési

BALÁZS LAJOS (1939) néprajzkutató, egyetemi docens. Utóbbi kötete: *Cérna és tű. A paraszti világ szerelmi eposza* (Csíkszereda, 2020).

programjai voltak, és sok vonatkozásban ma is azok. Ami az én munkámban azt is jelenti, hogy olyan vagyok, mint az erdőt járó székely, aki ha meglát egy egy girbe-görbe ágat, fadarabot, kézbe veszi, megforgatja, aztán felveti a szeke-
rére, otthon pedig feldugja a cserepek-, az eresz alá abból a megfontolásból, hogy egyszer, valamikor valamire még jó lehet.

Történt, hogy jártomban-keltemben egyre gyakrabban megakadt a szemem a nyergestetői magyar szabadságharc utolsó előtti nagy ütközetének színhelyén, az erdő ölén, alig látható, senki által nem irányított, mégis kialakult, előbb ágkeresztes, aztán lassan kopjafás temetővé változása látványán. Néhány könnyet is ejtettem. Balladáink, meséink, népdalaink is így születtek – vigasztaltam magam. Egyre gyakrabban visszatértem, kopjafáról kopjafára olvasgattam a feliratozásokat, és lassan megéreztem bennük magyarságunk sorsfordulatait. Aztán 2016–2017 nyarán, nem egyszer pirkadattól naphaladatig leírtam az összes leírhatót. Ebből és a környező falvakban végzett kutatásaimból született *Nyergestető. A lelkiismeret ágkeresztes-kopjafás temetője. A nemzeti kegyelet néprajzi földrajza* (Csíkszereda, Gutenberg, 2018). Nem történelmi munka tehát, de éppen ez a kutatási mód vezetett el 2005-höz, a temető mai arculatának kialakulásához, ahhoz, hogy a botorkálva induló emlékhely ma már közel 500 kopjafájával „profán búcsújáró helyé” alakult. Nem rivalizál a politikai

Fotó: ifj. Szénjános

retorikával – bizonyára ezért nem esett egyetlen szó sem a Hír Tv emlékező műsorában –, de térben és időben, mélységében maradandóan bizonyítja, hogy a népszavazás elleni érvágás minden eszközzel nemzetpolitikai merénylet volt aljasságában, következményeinek leghalványabb számbavétele nélkül. Trianon után hadd vessen még egy lapáttal a magyar is a magyarra! – csendesítettem magam. De hát a róka is ezt tette a szeptet sajtót szájában tartó hiszékeny hollóval. Álkönyveket is szimuláltak a minden áron feltörekvő, verbális propagandával felkészített aktivisták a határokon belül maradt magyarokért, merthogy a határon kívül maradtak, szerintük, sáska módjára mindent felfalnak, minden munkahelybe beleülnek stb. Sajnálatos, hogy kerültek botfűlűek, akik nem érzékelték a hamis hírokat, csak pengették egyfelé a várható veszedelmet. A nemzetáruló, a Kárpát-medence magyarságát bitangnak, mostohának tekintő gyurcsányi politika dirigense(i) éppen ennek a magyarságnak rázta fel latens magyarságtudatát, vele együtt és utólag büntudatát is. Robbanásszerűen a nyergesetű ágkeresztes temető gyújtópontja, „ultrahangja” lett egy elfojtott, halottak napi gyertyaláng helyett tüze lett a nemzeti kegyeletnek, az együvé tartozásnak, a nemzetben való gondolkodásnak és cselekvésnek.

Most jön elő a görbe fa: 2017. szeptember 15-éig, amikor befejeztem a terepmunkát, 381 sírjelet tudtam leolvasni, ebből 342 kopjafa volt. Számuk jelenleg közel 500. Az az ötletem támadt, hogy a kopjafák adatait, szövegeit időrendi grafikonra vittem, hogy lássam az állítások dinamikáját. Megdöbbsentem. Az első kopjafát 1988-ban állította valaki, aki legyőzte magában a félelmet, de nevét még nem adta hozzá, csak annyit, hogy *Lelkiismeret*.

A kezdetben lassan induló, 16 éven át alig mocorgó ütemben haladt a grafikon cikkcakk vonala, olyan esztendő is volt, hogy egyet sem, esetleg egyet állítottak, aztán 2005 időszintjén hirtelen megugrik 1-ről 12-re, 2006 fölött még jobban, mint a láz szokott, ha baj van a test valamelyik részén, 2009-ben eléri a 32-t. Miért, ki ösztönözte, szorgalmazta ezt?

Erre a jelenségre a magyarázatot, értelmezést a környékbeli falvakban végzett néprajzi kutatásaim hozták meg. Csaknem ugyanazt a tömör magyarázatot fogalmazta meg valamennyi adatközlőm tapintatos hipotézisként, ám mégis variánsokban, melyek tükrözni képesek azt a lelki tényt, nemzeti hangulatállapotot, elhatárolódást, jóvátételi szándékot, ami a magyarországi magyarság körében mea culpázás, aztán empátia gyanánt elindult, kibontakozott: – „Mi nem azok vagyunk, akik ellenetek szavaztak 2004. decemberében.” Elindult a testvérvárosok, falvak, intézmények rendszere, a kopjafák közös állítása. (Voltak, akik két példányt faragtattak: az egyiket ide, a másikat otthonra, közhelyi felállításra.) Ki találta ki, melyik fórum döntött így és irányította eme nemzeti krízisállapot közlésének ilyen kódrendszerét, abc-jét? A népi kultúra, a folklór humánuma, közösségi jellege, hagyományozódása, variálódása jön elő ebben a helyzetben, amiért a kopjafás temető egy nemzeti kegyelet és érzület topográfiai pontjának tekinthető.

Tovább: „Ez egyféle vezeklés a leszavazásunk miatt. Utána ugrott meg a kopjafák és kereszttek száma. Egyre többen akarták mondani, hogy »Mi nem azok

vagyunk, akik NEM-mel szavaztak. Mi mellettetek vagyunk! Ha el is vagyunk szakítva, egy darabunk ez által is összeköt. A határok fölött.«

„Azok, akik ránk szavaztak, azokban felerősödött egy elhatárolódás, egy *csak azért is* elven, hogy nem hagyjuk magunkat, élünk, vagyunk. S ezt, ha tagadja valaki, vagy nem, akkor is vagyunk. Minden jóérezésű magyar emberben ellenszenvet váltott ki azoknak a viselkedése, akik ellenünk szavaztak.”

„Én az után a december 5-e után nem es mentem többet Magyarországra soha. Azt mondtam, kitagadtak, nincs ott mit keresni. Hányszor énekeltük, Istenem, »Magyarországról, Édes hazánkról, Ne feledkezzél el szegény magyarokról.« Valahol fáj. Mert ezer év, ezer év. Esszetartoztunk jóban rosszban véle. Mikor kint voltam egy alkalommal, úgy mutattak be, mint oláh vendéget. Szíven szúrtak vele.”

„Azért vótak, akik arra szavaztak, hogy igen, kapjunk állampolgárságot. Érzik valahol a lelkikbe, hogy a székely ha vérzett es, de a magyar hazáért vérzett, mer oda tartozott. S el-eljönnek, és vezekelnek. Olyan jólesik, amikor az ember lássa, hogy a somlyói búcsún is ott vannak Magyarországról.”

Kik állították a sírjeleket és kik az emlékezők?

Csak a számok nyelvén, a fentiek megerősítéséhez:

A kopjafák 71 százalékát Magyarország minden sarkából (könyvemben térkép is látható); 20 százalékát Erdélyből állították, 2-2,5 százalékát pedig szlovákiai, ukrainai, szerbiai, törökországi, franciaországi, ausztráliai, venezuelai magyarok. Nyolcvanféle iskolai, társadalmi, önkormányzati, politikai, értelmiségi,

Fotó: ifj. Szén János

tudományos akadémiák, kulturális, szakmai, nemzeti, mozgalmi, vallási, egyleti, családi, egyéni stb. kategóriák (legszimpatikusabb: „A makói együtt szau-názók társasága”).

Az epitáfiumok tovább erősítik a fentieket. Történelmi revízió vagy lélekben erősítő, bátorító szavak sokaságát olvassa a nyári turista áradat. Szabadpolcos könyvtár emléke jutott eszembe. Fül- és szemtanúja vagyok a „diákoknak tartott történelmi leckéknek”, műsoroknak, a Szlovákiából hozott testes kopjafaállításnak, a gondozásnak a távolságok ellenére is. A szövegek mozaikkockáiból kirakható az állítók nemzeti, politikai gondolkodásának története, nyelvezete nem ritkán indulatos, revendikáló, vádoló. Kivételt képeznek a székelységről fogalmazottak: közel százszor fordul elő a székely szó, a székelységet mindig dicsérő, becsülő, tisztelő hangon, amire nem mindig volt példa.

Egyértelműen megfogalmazhatom: a népszavazás bojkottja, vészharangja, álagitációja hozta létre, erősítette fel a nyergestetői csatára való emlékezés jelenségét, általa egy kimondottan lokális hely országok és határok fölötti eszmei („valódi” – nyugat-európai szóhasználat) helyé alakult mint megkésett DÖB-BENET és válasz a nemzet földrajzi szétszaggatottságára, annak lelki tagadására, a magyarság mégiscsak egymásra találásának bizonyítására. Ennek köszönhetően a kopjafás temető egy nemzeti mozgalom fedőneve, a nemzeti érzelmek, a magyar magyarra lelésének érzékeny regisztere lett.

Ismervén a jelenség egészét és részleteit is, kijelenthetem, hogy a kopjafás temető a becsapottak, magyarságukban megbántottak példa nélküli emlékműve. Békés és méltóságos tagadása annak, hogy a magyarországi magyarok egésze megtagadná a határok által kirekesztett magyarokat, hogy a magyarországi magyarok egyértelműen érzéketlenek, lélektelenek a kiszakított nemzetrészek magyarságának sorsa iránt.

A nyergestetői kopjafás temető az egész magyarság elleni kettős merénylet páratlan emlékműve. A nagy politika által irgalom nélkül levágott részek, a „hazai sütetű” politika által kapun kívülre „tessékelt” magyarság fájdalmában egymásra talált itt, Nyergestetőn, ahol 1849. augusztus elsején Gál Sándornak maroknyi székely katonái életüket adták a Magyar hazáért.

Csíkszereda, 2021. december